

CZĘŚĆ I – Ogólna charakterystyka stanu zjawisk i procesów

(Jarosław T. Czochański, Jakub Pietruszewski)

1. Położenie, podział administracyjny i charakterystyczne cechy

Województwo pomorskie, istniejące od 1 stycznia 1999 roku, jest jednym z 16 województw Polski oraz jednym z 206 regionów Unii Europejskiej. Sąsiaduje z 4 województwami: kujawsko-pomorskim, warmińsko-mazurskim, wielkopolskim i zachodniopomorskim.

Regionalna wspólnota samorządowa województwa pomorskiego liczy 2.189.419 mieszkańców¹, a województwo zajmuje powierzchnię 18.293 km². Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa (Dz.U. Nr 96, poz. 603) określiła strukturę terytorialną województwa. Tworzą ją (Rys. I.1.):

- na poziomie powiatowym: 16 powiatów ziemskich² i 4 miasta na prawach powiatu (tzw. powiaty grodzkie);
- na poziomie gminnym: 123 gminy, w tym 25 miejskich, 17 miejsko-wiejskich i 81 wiejskich.

Województwo pomorskie **położone jest nad Morzem Bałtyckim** i jest jednym z 3 nadmorskich województw Polski. Jest integralną częścią Polskiego i Europejskiego Regionu Bałtyckiego. Na Mierzei Wiślanej graniczy z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej. Linia brzegowa Morza Bałtyckiego w województwie, łącznie z Zatoką Gdańską, liczy 316 km (w tym półwysep helski 72 km), co stanowi ponad 60% linii brzegu morskiego kraju. Łączna długość linii brzegowej morskich wód wewnętrznych i morza terytorialnego (w tym Zalewu Wiślanego) wynosi 358 km, co stanowi ok. 45% tej granicy w kraju. Niezadowolający stan ochrony brzegu morskiego oraz konflikty przestrzenne wskazują na potrzebę wdrożenia zintegrowanego zarządzania obszarami przybrzeżnymi. Środowisko przyrodnicze województwa wywiera znaczącą rolę w kształtowaniu procesów ekologicznych basenu Morza Bałtyckiego. Nadmorskie położenie warunkuje silne powiązanie gospodarki regionu z gospodarką morską.

Województwo pomorskie **charakteryzuje się zróżnicowanymi warunkami przyrodniczymi**, związanymi z ich genezą, ewolucją i działalnością człowieka – położone jest w obrębie dwóch podprowincji, w których znajduje się 19 mezoregionów fizyczno-geograficznych. Tworzą one mozaikowy układ obszarów, pasm przebiegających równoległe do brzegu morskiego, z zakłóceniami tego przebiegu głównie na południu – w części zachodniej i środkowej. W województwie występuje znaczna amplituda wysokości bezwzględnych

¹ Na podstawie Banku Danych Regionalnych: www.stat.gov.pl – Stan w dniu 31 grudnia 2004 r.

² Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 31 maja 2001 r. sprawie utworzenia, ustalenia granic i zmiany nazw powiatów oraz zmiany siedziby władz powiatu. (Dz.U. z dnia 20 czerwca 2001 r.) w strukturze terytorialnej województwa pomorskiego wydzielono z dniem 01.01.2002 powiat sztumski.

Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego

i względnych, nierównomierne rozmieszczenie śródlądowych zbiorników wodnych i obszarów leśnych, duże różnice w jakości gleb oraz mozaika układów krajobrazowych.

Województwo **położone jest w centralnej części Pojezierzy Południobaltyckich**, przebiegających szerokim pasem od Meklemburgii do Litwy. Wyróżnia je duża ilość jezior, w tym 10 dużych jezior o pow. ponad 500 ha. Jakość wód jest zróżnicowana; najczęściej posiada II klasę czystości.

Pomorskie **położone jest nad największą rzeką Polski – Wisłą**, w dolnej części jej zlewni i przy ujściu do morza. Obszar województwa obejmuje fragment dorzeczy: Wisły, rzek Przymorza i w niewielkiej części Odry. Osią hydrograficzną jest Wisła transportująca wody wraz z zanieczyszczeniami z 2/3 obszaru kraju. Sąsiaduje z nią system polderowy Żuław Wiślanych, przeciętych granicą województwa. Największymi rzekami przymorskimi są: Słupia, Wieprza, Łupawa, Łeba i Reda. Wody płynące mają zróżnicowaną jakość, często niezadowalający jest ich stan bakteriologiczny, a także fizyko-chemiczny (kl. III i non). Zlewniami szczególnymi są: zlewnie Raduni i Brdy ze względu na źródło wody pitnej dla aglomeracji Trójmiasta i Bydgoszczy, zlewnie Wierzycy i Redy z uwagi na największy stopień zurbanizowania i obciążenia ściekami, zlewnie cieków trójmiejskich z racji bezpośredniego oddziaływania na stan czystości kąpielisk Zatoki Gdańskiej. W województwie znajduje się w całości lub częściowo 17 Głównych Zbiorników Wód Podziemnych wymagających szczególnej ochrony. Wody podziemne mają na ogół dobrą jakość.

Województwo **należy do najbardziej zalesionych** (3 miejsce w kraju, po lubuskim i podkarpackim) – lasy pokrywają 36,4% jego powierzchni. Największe zwarte kompleksy znajdują się w zachodniej części, wśród nich Bory Tucholskie – jeden z większych kompleksów leśnych w Europie.

Województwo pomorskie zarówno pod względem zaludnienia jak i powierzchni zajmuje 8 miejsce w kraju. Gęstość zaludnienia wynosi 120 osób na 1 km² i jest zbliżona do średniej w kraju (122 osoby na 1 km²). Pomorskie **jest województwem zurbanizowanym** – ze wskaźnikiem 67,5% ludności zamieszkałej w miastach zajmuje 4 miejsce w kraju. Charakteryzuje je **silne zróżnicowanie rozmieszczenia ludności**. Trójmiasto wraz z obszarem metropolitalnym skupia ok. 55% mieszkańców województwa, a gminy nadmorskie – 40% ludności. 76,5% ludności obsługiwanych jest przez oczyszczalnie ścieków, co daje województwu 1 miejsce w kraju. Niestety, zły stan w tym zakresie w innych województwach położonych w zlewni Wisły wpływa negatywnie na stan czystości wód Zatoki Gdańskiej.

Położenie nadmorskie, duża ilość jezior i lasów, niski stopień przekształceń środowiska, duże obszary objęte różnymi formami ochrony oraz interesujące zjawiska kultury i dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego wskazują na znaczny **potencjał rozwoju różnych form rekreacji**, w tym pobytów wypoczynkowych, turystyki krajoznawczej i kongresowej, agroturystyki i ekoturystyki.

Województwo pomorskie cechuje wielofunkcyjny charakter. Rozwinęły się tutaj niemal wszystkie rodzaje funkcji gospodarczych: gospodarka morską, przemysł przetwórczy, rolnictwo, turystyka i rekreacja, leśnictwo, wyspecjalizowane usługi o znaczeniu ponadregionalnym (nauka i edukacja, kultura, ochrona zdrowia) oraz infrastruktura o znaczeniu ponadregionalnym (transport morski, lotniczy i lądowy). W strukturze przestrzennej pod względem rodzajów i stopnia użytkowania terenu największą intensywnością użytkowania i zagospodarowania

charakteryzuje się **obszar metropolitalny Trójmiasta** (ok. 70-kilometrowy pas zainwestowania osadniczego z dwiema koncentracjami portowo-przemysłowymi Gdańsk i Gdyni i rozwijającym się układem mieszkaniowo-usługowym w paśmie między centrami tych miast oraz w funkcjonalnie powiązanim z nimi otoczeniu).

Rolnicza przestrzeń produkcyjna jest bardzo zróżnicowana, zarówno pod względem jakości przyrodniczo-glebowej, warunkującej jej przydatność dla produkcji rolnej, jak i struktury władania, struktury agrarnej i sposobu organizacji gospodarstw, poziomu zainwestowania i technologii stosowanych w produkcji, tradycji i kultury gospodarowania rolniczego. Najwyższy potencjał agroekologiczny posiadają: Żuławy Wiślane i Dolina Dolnej Wisły, obszary na północy (Równina Słupska, Wysoczyzna Damnicka, Wysoczyzna Żarnowiecka) oraz na południu (Pojezierze Krajeńskie). Charakteryzuje je: zgrupowanie gleb o najwyższej i wysokiej przydatności, duży udział użytków rolnych, rozwinięta i utrwalona funkcja rolna z przetwórstwem rolno-spożywczym, wysoki udział własności Skarbu Państwa z wolno przebiegającą prywatyzacją i transformacją. Są to obszary o widocznych oznakach degradacji, wadliwej strukturze rolnej, wzrastającym zakwaszeniu gleb, dużym strukturalnym bezrobociu. Ich możliwości produkcyjne nie są dostatecznie wykorzystane, a szansę stanowi powiązanie z innymi rodzajami produkcji i usług (ekologiczna produkcja żywności, agroturystyka). Pozostałe obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej charakteryzuje średnia i niska przydatność rolnicza, wyższy odsetek gruntów marginalnych, dominacja prywatnej własności gruntów ze znaczną liczbą indywidualnych gospodarstw rolnych i rolno-leśnych, ograniczona możliwość rozwoju intensywnego rolnictwa wielkotowarowego. Szczególną szansą jest wykorzystanie wysokich wartości turystycznych i rekreacyjnych i uzupełnienie ich o nierolniczą działalność gospodarczą.

Województwo posiada rozbudowany **system obszarów chronionych**, obejmujący 2 parki narodowe: Słowiński i Borów Tucholskich, 9 parków krajobrazowych oraz strefy chronionego krajobrazu, o łącznej powierzchni zajmującej 33% obszaru województwa. Pod tym względem zajmuje czołową pozycję w kraju. System obszarów chronionych wykazuje największą spójność w paśmie środkowym: najwięcej obszarów rozległych powierzchniowo, ale jeszcze niedostatecznie powiązanych; w części zachodniej chronione są wyspy słabo powiązane, w części wschodniej spójny system pasmowy. Obiekty dziedzictwa kulturowego poddane ochronie są rozproszone. Największe skupiska występują w stolicy województwa – ponad 1000-letnim Gdańsku, natomiast najgęstsza sieć związana jest z obszarami dysponującymi dobrymi warunkami rozwoju rolnictwa.

2. Struktura zagospodarowania przestrzennego

Charakterystyczne dla dotychczasowego rozwoju jest istotne uzależnienie struktur przestrzennych zagospodarowania od warunków przyrodniczych. Wpłynęło ono na ukształtowanie się w długim procesie rozwoju trwałych elementów struktury województwa, które będą wywierały zasadniczy wpływ na możliwości przyszłego rozwoju.

Podstawowymi elementami struktury funkcjonalno-przestrzennej zagospodarowania województwa pomorskiego są:

- **złożona i wielofunkcyjna struktura nadmorska** koncentrująca różnorodne funkcje związane z wykorzystaniem nadmorskiego położenia. Zachodzące procesy koncentracji doprowadziły do ukształtowania się aglomeracji portowo-miejskiej, która razem z szeregiem miast i pasm nadmorskich zajmuje znaczącą przestrzennie i złożoną funkcjonalnie część regionu i wykazuje tendencje do rozszerzania się,
- **rozległa strefa pojezierna** stanowiąca ważne funkcjonalnie zaplecze struktury nadmorskiej,
- **układ funkcjonalno-przestrzenny Dolnej Wisły** z dominującymi w nim: strukturą krajobrazową doliny i delty Wisły oraz ujściem do morza, Żuławami i Zalewem Wiślanym oraz głównym korytarzem infrastruktury technicznej, łączącym strukturę nadmorską z innymi ośrodkami krajowymi położonymi nad Wisłą i z południem Europy,
- wzmacniające konstrukcję regionu południkowe układy przestrzenne zagospodarowania wyposażone w **pasma infrastruktury technicznej**, łączące pozostałe najważniejsze ośrodki osadnicze regionu między sobą oraz region w kierunkach zachodnim i wschodnim.

Najistotniejsze cechy struktury funkcjonalno-przestrzennej to **pasmo-węzłowy i węzłowy układ sieci osadniczej** oraz zróżnicowany pod względem funkcji układ strefowy – od dominacji rolnictwa po splot funkcji rolniczo-leśnych i rekreacyjnych oraz nakładających się na nie funkcji ekologicznych.

Dominantę w strukturze funkcjonalno-przestrzennej regionu stanowi **obszar metropolitalny Trójmiasta** (scharakteryzowany szerzej w rozdziale VII. *Obszary problemowe*).

Podstawową organizację węzłową przestrzeni województwa tworzy **struktura ośrodków sieci osadniczej**, która hierarchizuje poszczególne jej elementy ze względu na relacje zachodzące pomiędzy ośrodkami a ich bezpośrednim otoczeniem.

Najważniejszą rolę w zakresie organizacji pozaaglomeracyjnej przestrzeni województwa pełni **ośrodek miejski Słupska**, który ogniskuje aktywność społeczno-gospodarczą w północno-zachodniej części województwa. Ponadto ważną rolę w strukturze regionu posiadają: Wejherowo, Lębork, Tczew, Malbork, Kwidzyn, Starogard Gdański oraz Chojnice i Człuchów. W układzie osadniczym województwa kształtują się lokalne pasma osadnictwa wiejskiego, które wraz z mniejszymi miastami podporządkowane są z reguły dużym ośrodkom miejskim, tzw. ośrodkom węzłowym, pod wpływem których się ukształtowały i funkcjonują.

Infrastruktura tworzy **układy pasmowe**. System komunikacyjny charakteryzują:

- węzły transportowe morskie i lotnicze, umożliwiające przeładunek towarów i pasażerów na układ lądowych dróg komunikacyjnych,
- pasma podstawowe wychodzące w 4 kierunkach od aglomeracji gdańskiej: południowym w korytarzu Wisły z istniejącą magistralną linią kolejową i budowaną autostradą A1; zachodnim do Słupska i dalej do Szczecina i Berlina; wschodnim do Elbląga i dalej do Kaliningradu (z odgałęzieniem do Warszawy); północnym – od portów Gdańska i Gdyni do krajów Skandynawskich,
- pasma pozostałe o niższych parametrach, ale odgrywające ważną rolę w powiązaniach wewnątrzregionalnych oraz w dostępie zewnętrznym do terenów turystyczno-rekreacyjnych.

CZEŚĆ I – Ogólna charakterystyka stanu zjawisk i procesów

Infrastruktura techniczna o znaczeniu międzynarodowym, krajowym i regionalnym, którą tworzą linie elektroenergetyczne najwyższych i wysokich napięć, sieci telekomunikacyjne, gazociągi wysokiego ciśnienia i rurociągi paliw i produktów naftowych prowadzona jest w następujących korytarzach:

- północno-zachodni z Gdańska przez Wejherowo, Lębork i Słupsk do Koszalina,
- południowo-wschodni z Gdańska przez Tczew, Malbork, Kwidzyn do Grudziądz,
- południowy z Człuchowa przez Chojnice do Bydgoszczy.

Największe zagęszczenie sieci i urządzeń infrastruktury technicznej występuje wokół dzielnic portowo-przemysłowych Gdańska i Gdyni oraz w rejonie Kwidzyna.

Układ strefowy struktury tworzą kompleksy wypełniające przestrzenie między pasmami; są to obszary rolnicze, leśne oraz tereny rekreacyjne i o funkcjach ekologicznych.

Układy przestrzenne rekreacji obejmują przede wszystkim:

- nadmorskie pasma rekreacyjne (miejscowości nadmorskie),
- typowe strefowo rozmieszczone układy, głównie pojezierne, związane z wyodrębniającymi się zespołami jezior i kompleksami leśnymi.

Wysoki stopień zainwestowania rekreacyjnego i intensywności użytkowania przestrzeni przez uczestników różnych form rekreacji cechuje Mierzeję Helską, pas trójmiejski oraz tereny Pojezierza Kaszubskiego; mniejszy – pas nadmorski na zachód od Nadmorskiego Parku Krajobrazowego oraz obszar Borów Tucholskich. Cechą charakterystyczną jest szybko narastające zainwestowanie stref położonych blisko aglomeracji na cele wypoczynku świątecznego, w połączeniu z lokalizacją rezydencjalnego budownictwa mieszkaniowego.

3. Współpraca międzynarodowa województwa i jej efekty

Współpraca międzynarodowa województwa pomorskiego jest zgodna z założeniami polityki zagranicznej Polski i stanowi ważny element kształtowania rozwoju gospodarczego, kulturowego i społecznego regionu. Kształtowanie tej współpracy jest ułatwione ze względu na znaczne możliwości wynikające przede wszystkim z położenia geograficznego w obszarze Morza Bałtyckiego oraz funkcji tranzytowych portów morskich, a także ze względu na potencjał gospodarczy i walory turystyczne regionu. Ważnym czynnikiem jest potencjał intelektualny związany z działającymi na terenie województwa uczelniami³.

Współpraca międzynarodowa województwa opiera się zwłaszcza na następujących kierunkach:

Obszar Morza Bałtyckiego

W obszarze tym współpraca obejmuje: Kraj Związkowy Szlezwik-Holsztyn (Niemcy); Kraj Związkowy Meklemburgia-Pomorze Przednie (Niemcy); Storstroms (Dania); regiony Południowej

³ Opracowano na podstawie informacji z Departamentu Współpracy Międzynarodowej i Gospodarczej UMWP.

Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego

Szwecji: Kalmar, Blekinge oraz Kronoberg, regiony Norwegii i Finlandii (Finlandia Południowozachodnia), Obwód Kaliningradzki (Federacja Rosyjska), regiony Litwy, Łotwy i Estonii.

Regiony Europy Zachodniej

W tym obszarze geograficznym wyodrębnia się: Limousin, Górna Normandia, Akwitania (Francja), Północna Holandia, Brema, Hamburg, Środkowa Frankonia (Niemcy), regiony Hiszpanii oraz Wielkiej Brytanii. Należy podkreślić, iż zawarte 8 lutego 2001 roku w Norymberdze porozumienie o współpracy regionalnej i partnerstwie z niemieckim Okręgiem Środkowa Frankonia oraz francuskim Regionem Limousin jest pierwszym tego typu porozumieniem trójstronnym na poziomie samorządów. W ten sposób zostały sformalizowane kontakty w ramach tzw. Małego Trójkąta Weimarskiego, co pozwala na konkretną współpracę (np. realizację wspólnych projektów w dziedzinie kultury, ochrony środowiska i gospodarki).

Regiony Europy Wschodniej i Południowo-Wschodniej

Do tych kierunków zaliczają się: regiony Federacji Rosyjskiej (szczególnie Wschodnią Prefekturę Moskwy oraz Sankt Petersburg), Rejon Wileński, regiony Białorusi i Ukrainy oraz Rumunii.

Niezależnie od powyższych obszarów współpracy, województwo pomorskie jest otwarte także na inne kierunki: regiony Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, Prowincji Wschodnio-Przylądkowej (RPA), Chin, a także regiony Korei Południowej.

Współpraca międzynarodowa województwa pomorskiego zorientowana jest na przede wszystkim na obszar Morza Bałtyckiego. Realizując zadanie wzmocnienia roli województwa pomorskiego, kontynuowane są prace w ramach *Konferencji Współpracy Subregionalnej Państw Morza Bałtyckiego (Baltic Sea States Subregional Co-operation BSSSC)*. Ponadto samorząd województwa oraz samorzady lokalne działają aktywnie w *Euroregionie „Bałtyk”*, który grupuje partnerów z Danii, Federacji Rosyjskiej (gminy Obwodu Kaliningradzkiego), Litwy, Łotwy, Polski i Szwecji.

Województwo aktywnie uczestniczy w *Inicjatywie Wspólnotowej INTERREG⁴*. W ramach dotychczasowej współpracy wykonano liczne projekty przyczyniające się do podnoszenia standardów planistycznych, zgodnych z zasadą zrównoważonego rozwoju, i przygotowywano ekspertyzę do polityki regionalnej kraju i województwa⁵:

BALTSURD – Sustainable Urban and Rural Development in Five Sub-Regions in the Baltic Sea Region (Zrównoważony rozwój obszarów miejskich i wiejskich w pięciu regionach Morza Bałtyckiego).

W związku z kształtującym się Trójmiejskim Obszarem Metropolitalnym zaistniała potrzeba zdefiniowania zjawisk dotyczących problematyki przestrzennej, w tym zmian strukturalnych w obszarze, celem wykorzystania wyników przy opracowaniu planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego. W dniach 21–23 stycznia 2001 r.

⁴ Opracowano na podst. informacji Regionalnego Punktu Kontaktowego ds. Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III przy Departamencie Rozwoju Regionalnego i Przestrzennego UMWP.

⁵ *Województwa nadmorskie w Inicjatywie wspólnotowej INTERREG*, red. W. Szydarowski, Pomorskie Studia Regionalne, UMWP, Gdańsk 2001.

CZEŚĆ I – Ogólna charakterystyka stanu zjawisk i procesów

odbyła się w Gdańsku konferencja w ramach programu, w trakcie której zaprezentowano wyniki pracy strony polskiej. Poprzez uczestnictwo w projekcie międzynarodowym, jakim jest BALTSURD, zwiększyła się rola i znaczenie województwa pomorskiego w Regionie Morza Bałtyckiego.

MATROS – Rozwój Metod Planowania Przestrzennego i Planowania Infrastruktury Transportowej dla Stworzenia zintegrowanego Systemu Transportu Morskiego w Regionie Morza Bałtyckiego.

W ramach projektu dla Polski opracowano dokumenty:

- Uwarunkowania i trendy w polskim transporcie morskim w regionie bałtyckim;
- MATROS – Studium przypadku dla portu Gdańsk.

Konkluzje i rekomendacje Raportu Końcowego mogą stanowić pewne podstawowe wytyczne w procesie realizacji działań podejmowanych na poziomie krajów, regionów i miast, zwłaszcza w dziedzinach dotyczących transportu morskiego i multimodalnego, a także kierunków restrukturyzacji portów morskich oraz rozwiązywania konfliktów przestrzennych i środowiskowych na linii: miasto portowe – port.

SUPPORTNET – Sustainable Spatial Development with a Network of Ports for Boat Tourism in the Baltic Sea Region (Zrównoważony rozwój przestrzenny z uwzględnieniem sieci portów dla turystyki wodnej w Regionie Morza Bałtyckiego).

Wymiernymi rezultatami projektu było przygotowanie dokumentów przedinwestycyjnych:

- koncepcja programowo-lokalizacyjna dotycząca budowy lub modernizacji portów w Gdyni, Helu, Kosakowie, Krynicy Morskiej, Sopotie, Stegnie, Ustce, Władysławowie;
- studium wykonalności dla portów w Gdyni, Kosakowie, Krynicy Morskiej, Ustce i Władysławowie;
- oceny oddziaływań na środowisko dla Gdyni, Sopotu i Stegny;
- Business Plan dla Gdyni, Kosakowa, Władysławowa;
- Projekt budowlany I etapu modernizacji basenu jachtowego w Gdyni.

ŁUK POŁUDNIOWEGO BAŁTYKU – Strefa Rozwoju Południowego Bałtyku. Projekt ten to część projektu międzynarodowego pn. *South Baltic Arc – Spatial Strategies for Integration and Sustainable Development Acceleration of the South Baltic Arc Zone*, realizowanego w ramach Programu INTERREG III B dla Regionu Morza Bałtyckiego.

Celem projektu był wzrost potencjału konkurencyjnego i atrakcyjności inwestycyjnej polskich województw nadmorskich w procesie budowania spójności społeczno-gospodarczej i przestrzennej ponadnarodowej Strefy Rozwojowej Południowego Bałtyku.

W ramach projektu zinventaryzowano potencjalne inwestycje prorozwojowe w obszarze oddziaływania korytarza transportowego *Via Hanseatica*, wybrane inwestycje drogowe w polskiej części Strefy Rozwojowej Południowego Bałtyku oraz zrealizowano pilotażowe studia

Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego

przedwykonawcze dla wybranych inwestycji transportowych z terenu województwa pomorskiego:

- Studium przedwykonawcze dla Trasy Lęborskiej;
- Studium przedwykonawcze dla ciągu ulicznego Trasa Sucharskiego – Droga Zielona – ul. Nowa Spacerowa w Gdańsku;

W raporcie końcowym stwierdzono potrzebę rozwoju wysokiej jakości połączeń drogowych i kolejowych położonych równoległe do morza wzdłuż polskiego wybrzeża, wykreowania wysokiej klasy połączenia między stolicami regionów Polski Północnej (Szczecin – Gdańsk/Gdynia – Olsztyn), Obwodu Kaliningradzkiego i Litwy i włączenie tego połączenia do sieci TEN. Żadne z tych połączeń nie zostało włączone do planu rozwoju infrastruktury transportowej. Oba: projekt *Via Hanseatica* oraz projekt *Luk Południowego Bałtyku* podkreślały potrzebę wykreowania efektywnie funkcjonującej krajowej infrastruktury wzdłuż wybrzeża w celu promocji turystyki, rozwoju regionalnego i tworzenia miejsc pracy na terenach o dużej stopie bezrobocia.

BALTIC GATEWAY – Obszar Południowego Bałtyku pełni bardzo ważną rolę jako obszar bramowy między Skandynawią a kontynentalną Europą oraz w relacjach między Europą a Azją. Obszar ten funkcjonuje jako rynek dla usług morskiego transportu intermodalnego, którego porty oferują szeroki zakres możliwych połączeń pasażerskich i towarowych.

W celu wzmocnienia efektywności i zrównoważenia systemu transportowego, władze regionalne, krajowe zarządy dróg, zarządy portów, izby handlu oraz przedstawiciele sektora prywatnego złączyli siły (38 partnerów z 6 krajów) we wspólnym projekcie *Baltic Gateway* w ramach Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III B.

Projekt *Baltic Gateway* rozpoczął się w marcu 2003. Dotychczas stworzono kilka opracowań i raportów. Zorganizowano liczne warsztaty i konferencje, w których uczestniczyli eksperci, politycy oraz przedstawiciele sektora prywatnego. Omawiano przede wszystkim wyzwania i potencjał systemu transportowego oraz jego wpływ na rozwój regionalny i wzrost gospodarczy.

W ramach projektu zidentyfikowano priorytetowe projekty zatwierdzone do realizacji do 2015 roku, z których – w zakresie osi TEN-T – województwa pomorskiego dotyczą:

- budowa autostrady A1: Gdańsk – Łódź – Katowice – Brno/Bratysława – Wiedeń;
- linia kolejowa Gdańsk – Warszawa – Katowice – Brno/Bratysława – Wiedeń.

Zidentyfikowano także krajowe projekty priorytetowe, w tym m.in. budowę drogi ekspresowej S7 (E77): Gdańsk – Elbląg – Warszawa.

W projekcie wskazano także na inne ważne dla Obszaru Południowego Bałtyku projekty dotyczące modernizacji węzłów intermodalnych – portów TEN-A, poprzez rozwój infrastruktury i usług przy udziale sektora prywatnego i publicznego, w tym m.in. Gdańsk, Gdynia – całkowita wartość inwestycji: 600–700 mln EUR.

Ponadto wskazano na konieczność poprawy połączeń portów z zapleczem, w tym przez:

CZEŚĆ I – Ogólna charakterystyka stanu zjawisk i procesów

- budowę drogi S6 (E28) po nowym śladzie Gdańsk – Boże Pole oraz modernizację na odcinku Boże Pole – Słupsk. Całkowita wartość inwestycji: 250 mln EUR
- budowę południowej obwodnicy Gdańska – S7 (E77) oraz trasy Sucharskiego: 300 mln EUR.

Wielu partnerów zdecydowało się kontynuować dalszą współpracę przy wdrażaniu Programu Szybkiego Startu (*Quick Start Programme*) w projekcie Baltic Gateway Plus. Projekt ten zakończy się 31 grudnia 2007 roku.

4. Województwo na tle kraju

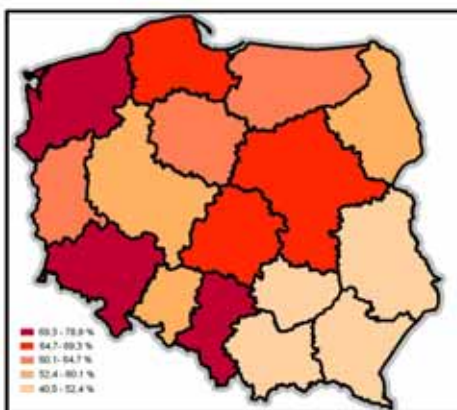
Za podstawowe determinanty różnicujące regiony oraz decydujące o charakterze i możliwościach rozwojowych można uznać: wielkość regionu i strukturę jego zagospodarowania, potencjał ludzki i jego jakość, warunki życia i zamożność społeczeństwa oraz potencjał gospodarczy regionu. Analizując sytuację województwa pomorskiego pod względem wielu z tych aspektów można stwierdzić, że plasuje się w czołówce polskich regionów, mimo że liczba ludności, powierzchnia i gęstość zaludnienia stawia województwo na 8 miejscu.

Rys. I.2. Lesistość w województwach w 2004 roku.

Źródło: Rocznik Statystyczny Województw 2005, GUS, Warszawa 2005.

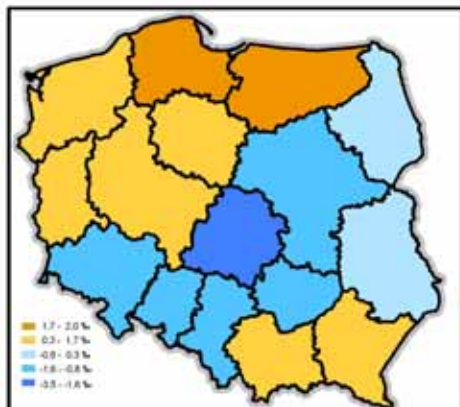
O jakości środowiska w ujęciu regionalnym świadczy lesistość województwa. Lasy stanowią 36,4% powierzchni regionu. Pod tym względem województwo zajmuje 3 miejsce w kraju, dla którego średnia wynosi 28,6%.

Rys. I.3. Wskaźnik urbanizacji w województwach w 2004 roku.

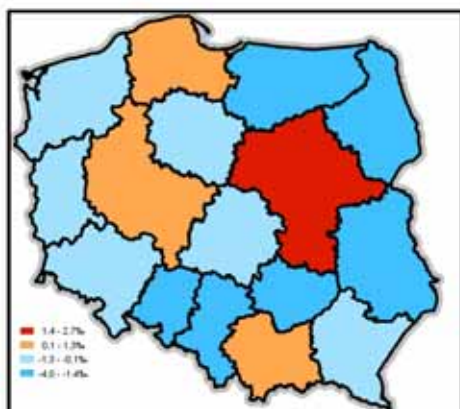
Źródło: Rocznik Statystyczny Województw 2005, GUS, Warszawa 2005.

Wskaźnik urbanizacji w województwie pomorskim w roku 2004 wyniósł 67,5% i w stosunku do roku 2000 spadł z poziomu 68,4%. Wiązać należy to z dużym dodatnim saldem migracji do gmin położonych wokół dużych miast.

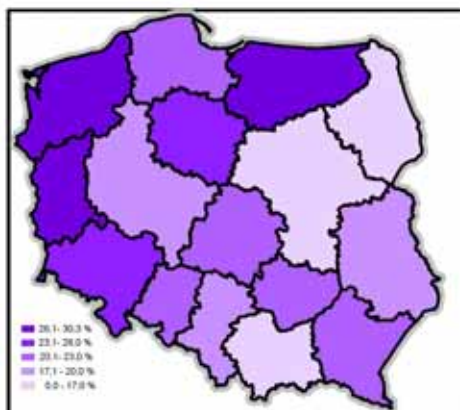
Rys. I.4. Przyrost naturalny w województwach w 2004 roku.
Źródło: Rocznik Statystyczny Województw 2005, GUS, Warszawa 2005.

W regionie utrzymują się pozytywne tendencje demograficzne. W 2004 roku odnotowano niewielki wzrost liczby ludności (0,5%), który uplasował region na 4 miejscu w kraju. Według prognoz do 2010 roku pomorskie będzie regionem o najwyższym przyroście liczby ludności w kraju. Pozytywne tendencje demograficzne są efektem utrzymującego się od wielu lat najwyższego w kraju dodatniego przyrostu naturalnego w sytuacji, kiedy połowa województw wykazuje przyrost ujemny.

Rys. I.5. Saldo migracji w województwach w 2004 roku.
Źródło: Rocznik Statystyczny Województw 2005, GUS, Warszawa 2005.

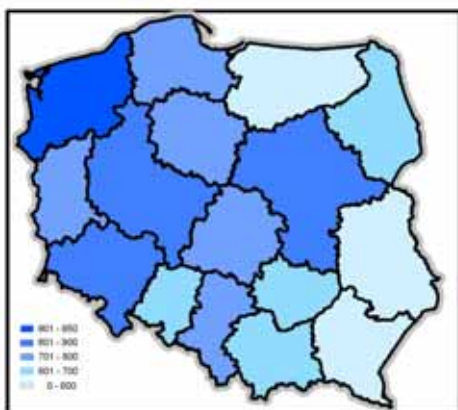
Województwo pomorskie należy również do 4 województw cechujących się dodatnim saldem migracji oraz osiąga najniższy w kraju współczynnik zgonów na 1000 mieszkańców.

Rys. I.6. Stopa bezrobocia w województwach w 2004 roku.
Źródło: Rocznik Statystyczny Województw 2005, GUS, Warszawa 2005.

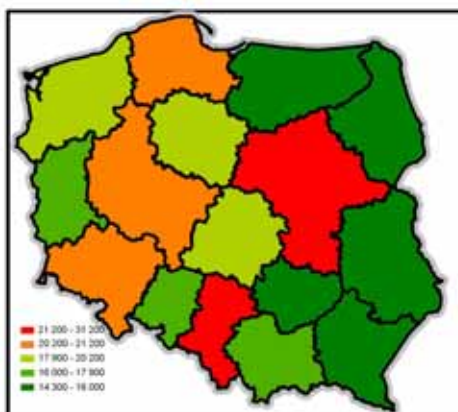
Pomorze zajmuje daleką 12 pozycję pod względem liczby pracujących na 1000 mieszkańców, chociaż struktura pracujących jest jedną z lepszych w kraju (wysoki udział pracujących w usługach, niski w rolnictwie). Towarzyszy temu utrzymująca się od kilku lat bardzo wysoka stopa bezrobocia, wyższa niż przeciętna w kraju, a przyrost liczby osób pozostających bez pracy w latach 1999–2003 był jednym z najwyższych w kraju (zwłaszcza na obszarach wiejskich).

CZEŚĆ I – Ogólna charakterystyka stanu zjawisk i procesów

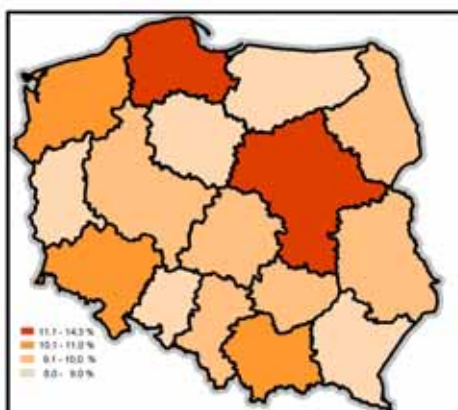
Województwo pomorskie wyróżnia również wysoka aktywność gospodarcza. Na 10000 mieszkańców regionu zarejestrowanych jest ponad 765 firm. Pod tym względem region zajmuje jedno z czołowych miejsc w kraju.

Ryc. I.7. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10000 mieszkańców w województwach w 2004 roku.
Źródło: Rocznik Statystyczny Województw 2005, GUS, Warszawa 2005.

Poziom rozwoju gospodarczego mierzony PKB wykazuje duże zróżnicowanie przestrzenne. Województwo pomorskie pod względem udziału w tworzeniu PKB zajmuje 7 lokatę z wynikiem 5,7%, ale pod względem PKB na 1 mieszkańca zajmuje 5 lokatę, za województwami: mazowieckim, śląskim, dolnośląskim i wielkopolskim.

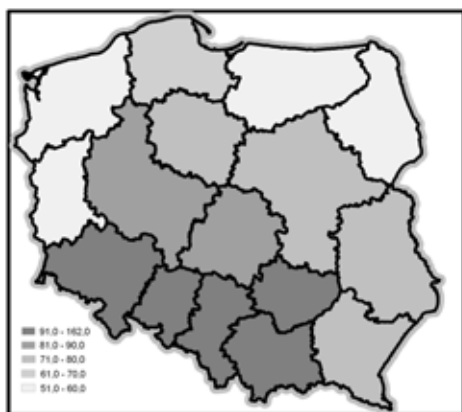
Rys. I.8. PKB na 1 mieszkańca w PLN w województwach w 2003 roku.
Źródło: dane GUS – publikowane na stronach GUS.

Pod względem liczby studentów województwo pomorskie zajmuje 8 miejsce w kraju, ale obecność kilku uznanych w kraju uczelni sprawia, że ranga ośrodka jest znaczna. Jednocześnie Pomorzanie wykazują stale rosnące zainteresowanie podwyższaniem kwalifikacji, w tym odnotowuje się wzrost liczby ludności kończącej studia wyższe. Odsetek ludności z wykształceniem wyższym plasuje województwo na 2 miejscu – po mazowieckim.

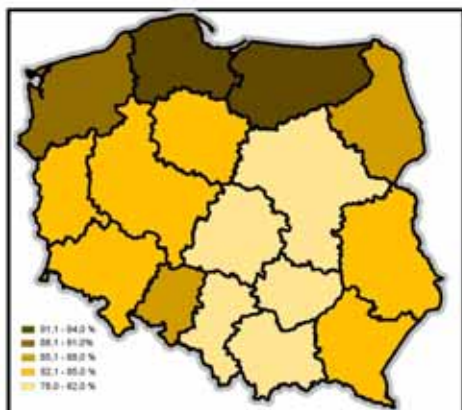
Rys. I.9. Liczba ludności z wykształceniem wyższym w województwach w 2004 roku.
Źródło: Rocznik Statystyczny Województw 2005, GUS, Warszawa 2005.

Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego

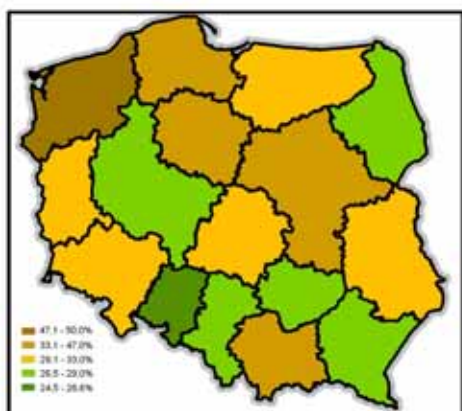
Rys. I.10. Gęstość sieci drogowej o nawierzchni utwardzonej w województwach w 2004 roku.
Źródło: Rocznik Statystyczny Województw 2005, GUS, Warszawa 2005.

W Polsce sieć drogowa jest zróżnicowana jakościowo. Na koniec 2004 roku sieć drogowa liczyła ponad 370 tys. km, z czego ponad 250 tys. km to drogi o nawierzchni twardej. Gęstość sieci drogowej utwardzonej jest zróżnicowana przestrzennie, a w woj. pomorskim jest mniejsza od średniej krajowej (79,6) i wynosi 61,9 km/100 km².

Rys. I.11. Ludność w miastach podłączona do oczyszczalni w województwach w 2004 roku.
Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa 2005, GUS, Warszawa 2005.

Województwo pomorskie, należy do tych, w których odsetek mieszkańców podłączonych do oczyszczalni ścieków jest najwyższy w Polsce. Wpływa to na wzrost czystości pomorskich rzek i Zatoki Gdańskiej, co jest szczególnie ważne z punktu widzenia rozwoju turystyki.

Rys. I.12. Liczba miejsc noclegowych w województwach w 2004 roku.
Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa 2005, GUS, Warszawa 2005.

Atutem gospodarki województwa pomorskiego jest potencjał turystyczny. Możliwość korzystania z nadmorskich i pojeziernych walorów turystycznych i zasobów dziedzictwa kulturowego jest tym większa, że Pomorze dysponuje drugą co do wielkości bazą noclegową na 1000 mieszkańców, co plasuje region w czołówce pod względem liczby przyjeżdżających turystów.

LITERATURA:

1. *Województwa nadmorskie w Inicjatywie wspólnotowej INTERREG*, red. W. Szydarowski, Pomorskie Studia Regionalne, UMWP, Gdańsk 2001.
2. *Rocznik Statystyczny Województw 2005*, GUS, Warszawa 2005.

SPIS RYSUNKÓW:

- Rys. I.1. Podział administracyjny województwa pomorskiego – stan na rok 2005.
- Rys. I.2. Lesistość w województwach w 2004 roku.
- Rys. I.3. Wskaźnik urbanizacji w województwach w 2004 roku.
- Rys. I.4. Przyrost naturalny w województwach w 2004 roku.
- Rys. I.5. Saldo migracji w województwach w 2004 roku.
- Rys. I.6. Stopa bezrobocia w 2004 roku.
- Rys. I.7. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców w województwach w 2004 roku.
- Rys. I.8. PKB na 1 mieszkańca w województwach w 2003 roku.
- Rys. I.9. Liczba ludności z wykształceniem wyższym w województwach w 2004 roku.
- Rys. I.10. Gęstość sieci drogowej o nawierzchni utwardzonej w województwach w 2004 roku
- Rys. I.11. Ludność w miastach podłączona do oczyszczalni w województwach w 2004 roku.
- Rys. I.12. Liczba miejsc noclegowych w województwach w 2004 roku.